
Gorbai Gabriella:

A keresztyén értékek hiteles közvetítésének problematikája a vallástanári hivatásban

Abstract: The problem of authentic transmission of Christian values in the profession of religious education.

The role of the religion teacher in transmitting values is crucial, as religious education is not merely about imparting knowledge but also encompasses the moral, spiritual, and ethical development of students. The transmission of Christian values and ensuring that young people are able to embody these values in their own lives largely depends on the religion teacher's ability to authentically convey these values through personal example. The most effective tool for value transmission is the religion teacher's own personality and behavior. This study emphasizes the dangers arising from misinterpretations or „excessive realizations” of religious virtues—such as humility, love, patience, service, wisdom, and perseverance—and provides guidance for achieving a balance between the core values and their exaggerated (behavioral or attitudinal) expressions. The „core qualities” model offers religion teachers a framework for self-reflection, helping them regularly evaluate the example they set, their influence on others, and how they can grow toward authentically conveying the value system that forms the foundation of their mission.

Keywords: values, Christian values, teacher role model, authentic communication, value distortion, balance

Absztrakt: A keresztyén értékek hiteles közvetítésének problematikája a vallástanári hivatásban

A vallástanár szerepe az értékek közvetítésében kiemelkedő, mivel a vallásos nevelés nem csupán információk átadását jelenti, hanem a diákok erkölcsi, lelki és spirituális fejlődését is magában foglalja. A keresztyén értékek átadása és annak biztosítása, hogy a fiatalok képesek legyenek azokat saját életükben megélni, elsősorban azon múlik, hogy a vallástanár képes-e hitelesen közvetíteni az értékeket sa-

ját példáján keresztül. Az érték közvetítés leghatékonyabb eszköze a vallástanár személye. A tanulmány hangsúlyozza a vallásos erények – mint az alázat, szeretet, türelem, szolgálat, bölcsesség, kitartás – félreértelmezéséből, vagy „túlzott megvalósításából” származó veszélyeket és támpontot ad az értékek és azok eltúlzott (viselkedésben és attitűdben megjelenő) formák közötti egyensúly megteremtéséhez. Az alapkválitás- modell segítséget nyújt a vallástanár számára az önreflexióhoz, ahhoz, hogy rendszeresen átgondolja, milyen mintát mutat, hogyan hat másokra és miként tud fejlődni abba az irányba, hogy valóban azt az értékrendet közvetítse, amely a küldetése alapját képezi.

Kulcsszavak: értékek, keresztyén értékek, tanári példaadás, hiteles közlés, értékterjesztés, egyensúly

Az érték fogalma, az értékrend kialakulása

Az életünk minden pillanatában választások elé kerülünk, amelyek során véleményt alkotunk a körülöttünk lévő világ dolgairól, eseményeiről, cselekedeteink formáiról, vagy az emberekről, akik körülvesznek minket, illetve ezekhez kapcsolódó érzéseinkről. Ez a választás sokszor anélkül történik, hogy tudatosítanánk értékelő magatartásunkat. Megkülönböztetünk szép és csúnya, jó és rossz, igaz és hamis, hasznos és haszontalan között. Döntéseinket egy tudatos vagy spontán értékelési folyamat előzi meg, amelynek során a számunkra értékes dolgokat választjuk, míg a számunkra értékteleneket elutasítjuk. Azokat a dolgokat vagy tulajdonságokat, amelyeket jónak és kíváncsúnak találunk, értéknek tekintjük. Ha egy adott értéket egy közösség tagjai közösen vallanak fontosnak, az az egész csoport értékrendszerének részévé válik. Az ilyen, széles körben elfogadott értékek hosszú időn át fennmaradhatnak, generációról generációra átörökítve a csoport kultúrájának meghatározó elemeivé válnak¹.

A személy által elfogadott értékek meghatározzák társadalmi identitását, szabályozzák fizikai, lelki és spirituális energiáinak felhasználását, és irányt adnak mindennapi életének. A különböző tör-

¹ Vö. Giddens, Anthony: Szociológia. Budapest, Osiris Kiadó, 2000.

ténelmi korszakokban azonban eltérő értékek váltak meghatározóvá. A primitív társadalmak szokásokra és mítoszokra épültek, az ókorban a testi egészség, szépség, jószág és műveltség dominált. A középkorban a vallási és erkölcsi tökéletesség került előtérbe, míg a reneszánsz és a humanizmus a kultúrára, művészetekre és tudásra helyezte a hangsúlyt. A pragmatizmus korában a hasznosság és gyakorlatiasság értéke dominált, a polgári társadalmak az erkölcsöt és a műveltséget helyezték előtérbe, míg a szocializmus a közösségi értékeket és kollektívizmust hangsúlyozta. A modern fogyasztói társadalom leginkább az élvezeteket emeli piedesztálra²

Az egyén értékrendszere – vagyis az értékek összefüggő rendszere³ – életvitelében tükröződik. Meghatározza, hogyan viszonyul a világhoz, ami megnyilvánulhat viselkedésében, tevékenységeiben, erkölcsi szabályaiban, munkastílusában és életvezetési stratégiáiban.

Az értékrend kialakulása, formálódása már gyermekkorban megkezdődik. Másfél-kétéves korban a gyermekek viselkedésében megjelenik az utánzás, amely kezdetben minden személyre kiterjed, később azonban szűkül azok körére, akiket modellként választanak⁴ – gyakran a szülőket, akik iránt szeretetük a legfőbb motiváció.

Az utánzásból fejlődik ki az azonosulás, amely már magasabb szintű folyamat⁵. Ilyenkor a gyermek az átvett viselkedési mintákat sajátjának érzi, és az „olyan szeretnék lenni, mint ő” vágy hajtja. Az azonosulás lehet pozitív vagy negatív; az utóbbi esetben a gyermek olyan modellekből merít, amelyeket elutasít, így igyekszik ellentétes értékeket és viselkedési formákat kialakítani.

Az utánzás és azonosulás folyamatára épül az *internalizáció*⁶: a gyermek az elfogadott viselkedést idővel saját személyiségének részé-

² Szabó-Thalmeiner Noémi: Bevezetés a pedagógiába – Tanulmányi útmutató. Szatmárnémeti. 2001, 56-76.

³ Vastagh Zoltán: Értékátadási folyamatok és konfliktusok a pedagógiában. Pécs, JPTE Tanárképző Intézet Pedagógiai Tanszék, 1995, 89.

⁴ Keményné dr. Pálffy Katalin: Bevezetés a pszichológiába. Budapest, Tankönyvkiadó, 1989.

⁵ Vajda Zsuzsanna – Kósa Éva: Neveléslélektan. Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

⁶ Keményné dr. Pálffy Katalin: Bevezetés a pszichológiába. Budapest, Tankönyvkiadó, 1989.

vé teszi. Ez a belsővé tétel akkor válik sikeressé, ha a viselkedés külső kényszer nélkül is fennmarad, és a gyermek saját akaratából cselekszik az értékek szerint. Az internalizációt jelentősen befolyásolja a nevelés érzelmi légköre, valamint a jutalmazás és büntetés arányossága és minősége.

Az értékek átadásában a család kulcsfontosságú szerepet játszik, hiszen ez a gyermek elsődleges szocializációs közegül szolgál. Az anya, az apa, a testvérek és a nagyszülők mellett a családi otthon fizikai környezete – például a berendezési tárgyak, színek, illatok és szokások – is befolyásolja a gyermek fejlődését⁷. Ugyanakkor a tágabb környezet, például rokonok, szomszédok, és a modern technológiák (TV, internet) révén a külvilág is hatással van a szocializációs folyamatra, amely az értékek formálódásának fontos színtere.

A vallástanár szerepe az értékátadási folyamatban

A nevelés legfőbb célja, hogy a pedagógia által közvetített értékek a diákok számára belső motivációvá váljanak, amely irányítja cselekvéseiket. Ennek érdekében kulcsfontosságú, hogy a tanár hitelesen képviselje azokat az értékeket, amelyeket tanítani kíván. Az érték-közvetítés hatékonyságát jelentősen befolyásolja a pedagógus személyisége, hiszen a tanár nemcsak szavak által, hanem saját példájával és hitelességével is nevel. Ez különösen igaz a vallástanárok esetében, akik számára az értékek átadása nemcsak pedagógiai, hanem spirituális és etikai küldetés is. „A keresztyén pedagógus által oktatott tárgy világnézetet ad át, értékrendet közvetít (a belső viszonyulás, az elkötelezettség fontosabb az átadott tudásanyagnál), így speciális módszereket igényel: kiemelten fontos a hitoktató személyes példája, személyisége és hozzáállása.”⁸

A hatékony, nevelési célját beteljesítő tudó vallásoktatás olyan hitvalló vallástanárokat feltételez, akik hivatásukat Istentől kapott küldetésnek tekintik. A hivatástudat a belső motivációt, a személyes elköteleződést jelenti az oktatás és nevelés iránt, amit nem szakmaként,

⁷ Vajda Zsuzsanna – Kósa Éva: Neveléslélektan. Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

⁸ Kotschy Beáta: A keresztyén pedagógus és iskola egy kérdőíves vizsgálat tükrében. In.: Vigilia, 2005/5. 1-7.

hanem személyes küldetesként végez. A küldetéstudat a hivatástudatból fakad, de konkrét, cselekvésorientált céllal egészül ki: a keresztyén hit és keresztyén értékek átadása és az evangélium hirdetése, mint Istentől kapott misszió⁹.

A vallástanár hivatása nem merül ki a tudás átadásában; célja a keresztyén értékek – például a szeretet, igazságosság, türelem, felelősségvállalás – megélésének bemutatása, és ezek hiteles közvetítése a tanulók számára. Ehhez elengedhetetlen, hogy értékrendje és cselekedetei összhangban legyenek egymással.

Küldetése a példaadás. Szele Miklós szerint: „És az ő tanítása márcsak azért sem lehet rideg, elvont, érdektelen referálás, mert az ő tanítása mindig személyes bizonyágtétel. Hiszen az Ige, mely reá van bízva, sohasem személytelen, elvont és szemlélt (spekulatív) igazság, hanem a személyesen átélt igazság. ... az ő „tanítása” életfunkció: mozzanat, eszköz Isten funkcionális életnevelésében, és őreá magára életkérdés. Tanítása egzisztenciális tanítás: tanításában él és életével tanít.”¹⁰

A keresztyén nevelés egyik központi eleme olyan légkör megteremtése, amelyben a tanulók az értékeket nemcsak megismerhetik, hanem belsővé is tehetik. Németh László erről így vall: „A nevelőnek tulajdonképpen nincs is nagyobb feladata, minthogy magában építse fel a példát, amellyel a fiatal lélek tájékozódó (s részben utánzó) kedvét az igazi nagyság felé fordítja, hogy ott a családban, osztályban jöjjön létre az az atmoszféra (mert hisz igazán nevelni csak atmoszférával lehet), amelyben az érvényesülési ösztön erkölcsi ösztönné alakul”.¹¹

⁹ Bagdy Emőke, Túri Zoltán, Vetési Gabriella: A pedagógus identitás formálódásának nyomon követése. In: Bagdy Emőke (szerk.): *A pedagógus hivatásszemélyisége: Egy pályaszocializációs kísérlet tanulságai*. Debrecen, KLTE Pszichológiai Intézet, 1996. 195-206.

Györgyiné Koncz Judit: Tanítójelöltek és kezdő tanítók hivatástudatának alakulása. In: *Pedagógusképzés*. 1-2. 2000, 190- 219.

¹⁰ Szele Miklós: A mai valláspedagógia főbb meglátásai. In: Bessenyei Lajos (szerk.): *A középiskolai tantárgyak módszeres tanítása*. Debrecen, 1941, 62-63.

¹¹ Németh László: A „vallásos” nevelésről. In.: Németh László: *Sajkódi esték*. Budapest, Magvető és Szépirodalmi Könyvkiadó, 1974, 60.

Szakmai kötelesség a vallástanár számára, hogy a pedagógiai/módszertani ismereteit folyamatosan csiszolja, fejlessze (nem azt jelenti, hogy kritikátlanul átvesz mindent, ami új), és emellett vagy ezzel párhuzamosan a teológiai irányú kötődést is ki kell alakítania. Az antropológiai szempontokat nem lehet mellőzni a vallásoktatás folyamatában, még akkor sem, ha azzal is tisztában vagyunk, hogy a vallásoktatás esetében nem a minden más nevelési, pedagógiai helyzetekben megjelenő összetevők egymásra hatása révén hoz, vagy nem hoz eredményt a munka, hanem itt egy transzcendens összetevővel is számolni kell. A döntő komponens, a Szentlélek, annak a segítő személyén keresztül megnyilvánuló ereje¹².

Az önismeret központi jelentőségű a vallástanár számára¹³, amennyiben a helyes önismeret¹⁴ hiányzik a vallástanár életéből, annak látható jelei vannak a keresztyén értékek megvalósítása terén is: (talán túlbuzgóságból) túlzásokba esik, így az átadandó értékeknek a torzulásával (ami már nem érték) találkozhatnak a rábízottak, például: a mértéktelen segítségnyújtás ellenkező hatást is kiválthat, mint amit a tanár elérni szeretne, illetve az egyes értékek félreértelmezett megvalósítása a mindennapi tanítási-nevelési gyakorlatban, elnyomja több más -keresztyén szempontból legalább annyira fontos- értéknek a közvetítését (például dogmatizmusba hajló merev ragaszkodás a hitbeli értékközvetítés megvalósítása során a tolerancia és elfogadás sérül).

¹² Szűcs Ferenc: A katechéta személye, mint a katechézis egyik legfontosabb tényezője. In: *Keresztyén Nevelés*.1997/5, 8.

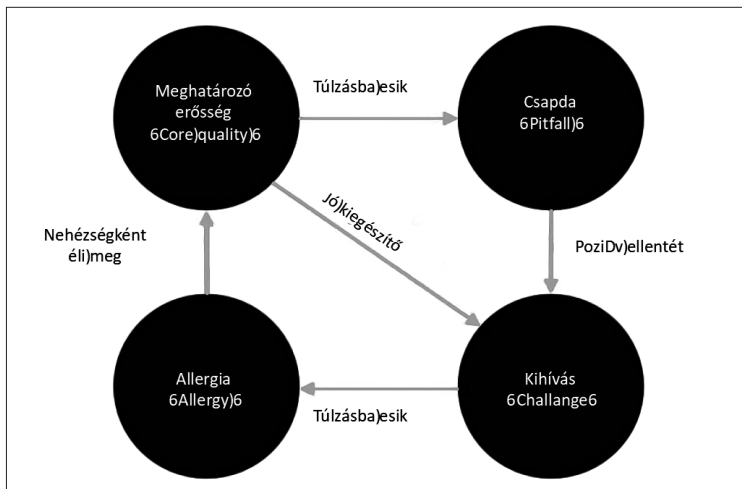
¹³ Solymosi Zsófia. *Pedagógusok önismerete, tudatossága és annak fontossága a nevelőmunkájuk során*. 2024. PhD Thesis. soe.

¹⁴ Szénási Lilla: Az önismeret helye a szociális gondoskodásban. In: *Teológiai Fórum*. 2022/2, 106-110.

Csapdák és kihívások az értékközvetítés során, avagy jóból is megárt a sok

Daniel Ofman „alapkvalitás”¹⁵ modelljében abból indul ki, hogy minden ember rendelkezik természetes erősségekkel (alapkvalitásokkal), de ezek túlhajszolása problémákhoz (csapdákhöz) vezethet. Az egyensúly megtalálása a kihívásokra való reflektálással és azok fejlesztésével érhető el, miközben az allergiák rávilágítanak arra, milyen viselkedésformák okozhatnak feszültséget az érintett számára.

Úgy gondoljuk, hogy Ofman modellje eszközt kínál az önreflexióhoz és az önismeret mélyítéséhez, ami kulcsfontosságú a tanári pályán, ugyanakkor segít tudatosítani, hogyan lehet az értékeket hitelesen, torzulások nélkül közvetíteni. A környezet visszajelzéseiből kiindulva segít a kihívások megvalósításában, ezzel együtt az egyensúly megteremtésében, így a vallástanár valóban saját szándékának megfelelően és küldetéséhez hűen közvetítheti az értékeket a diákok irányába.

Ábra: Daniel Ofman: az alapkválítások modellje¹⁶

¹⁵ Daniel Ofman: Core quadrant: <https://discboulevard.com/en/blogs/core-quadrant-by-daniel-ofman/> Core qualities = alapkválítás (Fordítás tőlem) Letöltve: 2024.11.20.

¹⁶ <https://www.toolshero.com/communication-methods/core-quality-quadrant/> Letöltve: 2024.11.12.

Egy segítőkész vallástanár könnyen túladagolhatja ezt az erényét, ami tolakodássá vagy túlzott gondoskodássá válhat (csapda). Például, ha a diákokra erőlteti a segítségét, az önállóságuk csorbát szenvedhet. Számára a kihívás a türelem és visszafogottság fejlesztése (kiegészítő erősségek), feladata, hogy teret adjon a diákoknak a saját megoldásaik megtalálására, miközben háttérből támogat.

A segítőkész tanár gyakran rosszul viseli a közömbösséget vagy az empátia hiányát másokban, ez az allergiája. Megfelelő önreflexióval eljuthat arra a felismerésre, hogy számára a türelem és az elfogadás további fejlesztendő területek lehetnek.

A keresztyén értékek átadásakor, mint ahogy fentebb említettük, nem az emberi erőfeszítések a döntők, ám ami emberileg megtehető azt szeretnénk, ha szándékunknak és küldetésünknek megfelelően valósulna meg a gyakorlati életben. Az alábbiakban az Ofman modellt felhasználva kiemelünk, a teljesség igénye nélkül, néhány olyan erősséget, értéket, melyeknek a megvalósításakor a segítő szakemberek könnyen abba a hibába eshetnek, hogy „túl sokat adnak a jóból” és emiatt az erősség, erény torzul és nem megfelelő módon tölti be küldetését.

Egyensúly a hitbéli érték közvetítés és a dogmatizmus között

A református vallásoktatás célja, hogy a tanulók öntudatos, hitvalló felnőtté váljanak, akik ismerik és elfogadják a Heidelbergi Káté és a II. Helvét Hitvallás tanításait¹⁷. Azonban a hittételek túlzott, merev közvetítése dogmatizmusba torkollhat és ellenállást válthat ki a diákokban, mivel háttérbe szoríthat olyan alapvető értékeket, mint a tolerancia és az elfogadás, amelyek a keresztyén értékrend alapját is képezik. A kihívás abban rejlik, hogy a vallástanár a hittételek átadását az elfogadás és a tisztelet jegyében valósítsa meg, teret adva a párbeszédnek és a tanulók kérdéseinek. Az egészséges egyensúly megőrzése érdekében a vallástanárnak tiszteletben kell tartania más

¹⁷ A romániai református egyház iskoláinak küldetése: <https://refkoll.ro/bemutakozas/reformatus-oktatasugy> - Letöltve: 2024.11.07.

felekezetek és nézetek hitvallását, miközben következetesen képviseli a református hitelveket.

Egyensúly a szolgálatkészség és önfeláldozás között

A vallástanári hivatás a szolgálatra épül, azonban a szolgálatkészség túlzott megnyilvánulása káros lehet, amennyiben önfeláldozó magatartásba csap át. Az önfeláldozás határainak figyelmen kívül hagyása a tanár testi-lelki egészségét veszélyeztetheti, segítő hivatásként elképzelhetetlen a munkavégzés, ha a segítő önmagán nem tud segíteni. Az evangélium tanítása szerint a szolgálatnak az Isten által biztosított erőforrásokból kell fakadnia, és a Szentlélek vezetésére kell alapoznia, hogy az egyensúly megmaradjon az önfeláldozás és a tartózkodás között. A szolgálat csak akkor lehet gyümölcsöző, ha a vallástanár képes az Istentől kapott ajándékokból táplálkozni, és nem hajszoja túl magát a másokért végzett munka során. Ahogy a Prédikátor könyve is mondja: „Mindennek rendelt ideje van¹⁸.” A vallástanárnak is meg kell tanulnia, hogyan találhatja meg az egyensúlyt a tanítás, a személyes feltöltődés és a szolgálat között.

Egyensúly az alázat és önfeladás között¹⁹

Az alázat a vallástanár számára kulcsfontosságú erény, amely biztosítja, hogy a tanár nem helyezkedik a tanulók fölé, hanem velük együtt, partneri szellemben járja a hit útját. Az alázat lényege az önzetlenség és a szolgáló magatartás, amely arra ösztönzi a tanárt, hogy ne saját személyét állítsa középpontba, hanem Isten Igéjének közvetítését helyezze előtérbe. Azonban, ha az alázatot félreértelmezik, vagy túlzásba viszik, az önfeladás formáját öltheti. Ilyen esetekben a tanár képtelenné válhat arra, hogy kiálljon saját értékei és a keresztyén tanítás alapelvei mellett, ami alááshatja hitelességét és vezetői szerepét.

Az alázat egyensúlyának megtartása érdekében a tanárnak meg kell értenie, hogy a keresztyén vezetés nem a hatalomgyakorlásról szól, hanem a közösség szolgálatáról. Ugyanakkor kötelessége az,

¹⁸ Préd.3, 1-11.

¹⁹ Nouwen, Henri J. M.: *The Return of the Prodigal Son: A Story of Homecoming*. Doubleday, 1992.

hogy következetesen képviselje a keresztyén tanítást, még akkor is, ha ez konfliktusokkal járhat. Az alázat tehát nem önfeladás, hanem belső erő, amely képessé teszi a tanárt arra, hogy szilárdan álljon a hite és elvei mellett, miközben nyitott mások véleményére és szükségleteire.

Egyensúly a türelem és passzivitás között

A türelem a vallás tanári hivatás egyik alapértéke, hiszen a tanulók hitbeli és erkölcsi fejlődése hosszú és sokszor kiszámíthatatlan folyamat. A türelem abban segíti a tanárt, hogy megértéssel forduljon a különböző fejlődési ritmusú tanulók felé, és ne sűrgesse őket a hitbeli növekedésben. Ugyanakkor a türelem sem válhat a passzivitás vagy a következetlenség mentségévé. Amikor a tanár túlságosan elnéző, és nem szab határokat, az a tanulók számára bizonytalanságot és fegyelmezetlenséget eredményezhet.

A türelem egyensúlyának fenntartása azt kívánja, hogy a tanár világos, érthető szabályokat alkosson, és ezeket következetesen érvényesítse. A szabályok és elvárások megléte biztosítja a tanulók számára a kereteket, amelyek között fejlődni tudnak, miközben a türelmes hozzáállás támogatja őket abban, hogy hibáikból tanuljanak. A türelem tehát aktív erő, amely a tanulók fejlődéséért dolgozik, de nem engedi meg, hogy a felelősségvállalás és az önállóság fontossága háttérbe szoruljon.

Egyensúly a szeretet és elkenyéztetés között

A szeretet a vallás tanári munka alapja, amely meghatározza a tanár kapcsolatát a tanítványokkal. A keresztyén pedagógia középpontjában álló szeretet feltétel nélküli elfogadást, törődést és segítőkészséget jelent. Azonban, ha a szeretetet helytelenül értelmezzük, az elkenyéztetés vagy a túlzott engedékenység formáját öltheti, amely akadályozhatja a tanulók személyes felelősségvállalását és érett döntéshozatalát. Emellett a tanár túlságosan nagy áldozatokat is hozhat saját egészsé-

gének és mentális jólétének kárára, ami hosszú távon a tanítás minőségét is ronthatja.

Az egyensúly megtalálása érdekében a szeretetnek együtt kell járnia az igazságossággal és a következetességgel. A tanárnak nemcsak a tanulók érzelmi szükségleteire kell reagálnia, hanem arra is, hogy megfelelő kihívásokkal segítse őket fejlődni. A szeretet kifejeződése magában foglalja az elismerést és a bátorítást, de nem kerülheti el a nehéz beszélgetéseket vagy a fegyelmezést sem, amikor arra szükség van²⁰.

A szeretet egyensúlyának része az önszeretet is, amely lehetővé teszi, hogy a tanár meghúzza saját határait, és elkerülje a kiégést. Amikor a tanár szeretettel, de határozottsággal viszonyul a tanítványaihoz, nemcsak érzelmi biztonságot nyújt számukra, hanem példát is ad a felelős és tiszteletteljes kapcsolatok kialakítására. Ez a kiegyensúlyozott szeretet vezet el ahhoz, hogy a tanár hiteles maradjon, és hosszú távon is képes legyen betölteni hivatását.

Egyensúly a bölcsesség és az elbizakodott magatartás között²¹

A bölcsesség a vallástanárra egyik legfontosabb erénye, amely lehetővé teszi, hogy érzékenyen és átgondoltan reagáljon a különböző nevelési helyzetekre. Ez nem csupán elméleti ismereteket jelent, hanem a tapasztalatokból és a hitből fakadó gyakorlati megértést is. A bölcsesség segítségével a tanár képes a tanulók egyéni szükségleteit figyelembe véve cselekedni, miközben egyértelmű irányt mutat a református hit alapelvei alapján. Az inspiráló kommunikáció és a tanulók önálló gondolkodásának ösztönzése szintén a bölcsesség megnyilvánulása.

Azonban a bölcsesség túlzott alkalmazása az elbizakodottság csapdájába vezethet. Ez akkor fordul elő, amikor a tanár túlzottan bízik saját ítéleteiben, és kizárólag a saját véleményét tartja helyesnek, miközben figyelmen kívül hagy mások meglátásait vagy visszajelzéseit. Az ilyen hozzáállás a közösségi bölcsesség és a közös tanulás le-

²⁰ Vö: Pálhegyi Ferenc: Keresztyén neveléstan. Budapest, Koinónia Kiadó, 2004.

²¹ Shulman, Lee S.: *Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching*. In.: Educational Researcher, 1986/4.

hetőségeit korlátozhatja. Az elbizakodottság másik formája lehet, amikor a tanár túlanalizál minden helyzetet, ami döntésképtelenséghez vagy cselekvési késedelemhez vezethet.

A valódi bölcsesség alázattal párosul, amely elismeri, hogy nem minden kérdésre létezik egyértelmű válasz, és hogy mások tapasztalatai és nézőpontjai gazdagíthatják a döntéshozatalt. A vallástanárnak ezért nemcsak saját ismereteire és tapasztalataira kell támaszkodnia, hanem a közösség bölcsességére is, például az egyházi vezetők, kollégák vagy a tanulók szülei által nyújtott perspektívákra. Ez a megközelítés segít abban, hogy a döntések átgondoltak, mégis rugalmasak legyenek, és a helyzetek dinamikájához igazodjanak.

Egyensúly a kitartás és merevség között

A kitartás a vallásoktatásban a hosszú távú elköteleződést és a tanuló hitbeli fejlődéséért végzett következetes munkát jelenti. A vallástanárnak képesnek kell lennie a nehézségek és kudarcok ellenére is folytatni a munkát, hiszen a hitre nevelés lassú folyamat, amelyben az eredmények gyakran csak hosszú idő múlva válnak láthatóvá. A kitartás példát mutat a tanulóknak a hit, az elköteleződés és a felelősségteljes munkavégzés terén.

Azonban a kitartás túlzott formája merevséghez vezethet, amikor a tanár ragaszkodik egy adott módszerhez vagy megközelítéshez, még akkor is, ha az nem hoz eredményt. A merevség megakadályozhatja, hogy a tanár alkalmazkodjon a változó körülményekhez, a tanulók egyéni igényeihez vagy a korszerű pedagógiai módszerekhez. Emellett a túlzott kitartás fizikai és lelki kimerültséget is eredményezhet, amely hosszú távon a tanítás minőségét ronthatja.

Az egyensúly fenntartásához a vallástanárnak nyitottnak kell lennie a változásra és az önreflexióra. Ez azt jelenti, hogy ha egy módszer nem válik be, a tanárnak készen kell állnia arra, hogy új megközelítést próbáljon ki, miközben hű marad alapvető céljaihoz és elveihez. A rugalmasság és a kreativitás lehetővé teszi, hogy a tanár alkalmazkodjon a különböző helyzetekhez, miközben megőrzi kitartását a hosszú távú célok elérése érdekében.

Egyensúly az őszinteség és az érzéketlenség között

Az őszinteség a vallásoktatásban azt jelenti, hogy a tanár hitelesen képviseli a református hit tanításait, és nem tér ki a nehéz kérdések elől. Az őszinte kommunikáció segít a tanulóknak abban, hogy megértsék a hit alapigazságait, valamint szembenézzenek azokkal a kihívásokkal, amelyek a hitbeli növekedés során felmerülhetnek. Az őszinteség alapja a tanár hiteles élete, amely példaként szolgál a tanulók számára, és amelyben a tanár nem fél elismerni saját esendőségét sem.

Az őszinteség túlzása azonban könnyen érzéketlenséghez vezethet. Ez akkor történik, amikor a tanár anélkül közöl igazságokat, hogy figyelembe venné azok érzelmi hatását a tanulókra. Az érzéketlen őszinteség megsebezheti a tanulók önbecsülését, és akadályozhatja a tanulási folyamatot. Az egyensúly érdekében a vallástanárnak mindig mérlegelnie kell, hogy mikor és hogyan közvetít bizonyos információkat, figyelembe véve a tanulók életkorát, érzelmi érettségét és a csoport dinamikáját.

Az őszinteség az igazság szeretetteljes és empatikus közvetítését jelenti. A tanárnak törekednie kell arra, hogy az igazságok feltárása építő legyen, és segítsen a tanulóknak megerősödni a hitükben és személyiségükben. Az empatikus őszinteség nemcsak az igazság átadásáról szól, hanem arról is, hogy a tanulók biztonságban érezzék magukat, és képesek legyenek feldolgozni.

Egyensúly a túlzott elfogadás és engedékenységek között

A feltétel nélküli elfogadás helytelen értelmezése vagy túlzásba vitt megvalósítása gyakran téves következtetésekhez vezet, például ahhoz, hogy a gyermeket olyannak kell elfogadni, amilyen, beleértve a viselkedését is. Ez sok vallástanár esetében ahhoz vezet, hogy elutasítják a fegyelmezés szükségességét, még akkor is, ha a fegyelmeztetlenség olyan osztálytermi helyzetet teremt, amely akadályozza a tanítást és tanulást. Pedig, ha elfogadjuk azt a klasszikus definíciót, miszerint a fegyelmezés egy adott társadalom, kultúra vagy szubkul-

túra szabályainak elsajátítása és normáinak belsővé válása²², akkor a vallásórákon is helyet kell, hogy kapjon.

Fontos megérteni, hogy a fegyelmezés nem azonos a büntetéssel vagy megtorlással, és nem a múlt hibáinak „megfizettetésére” szolgál. Sokkal inkább egy előremutató, hosszú távú befektetés, amely a gyermek fejlődését szolgálja. Nem használható a hitre nevelés kényszerítő eszközeként, és sem a szeretetet, sem a megbocsátást nem lehet kikényszeríteni általa.

A fegyelmezés lényege a szabályok követésére való nevelés, illetve az értékek viselkedésben való megjelenésének támogatása. Ez egy olyan keret létrehozását jelenti, amelyet közösen alakítanak ki, és amelyben a gyermek szabadon megtapasztalhatja a cselekvések következményeit. Az életkornak megfelelő, élhető szabályok és korlátok biztosítják a gyermek számára a gondtalanság érzését, és védelmet nyújtanak, amíg a külső szabályok belső irányítúvé nem alakulnak át, megteremtve az önálló élet alapjait.

A vallásoktatásban az értékek akkor töltik be helyesen a szerepüket, ha a tanár képes fenntartani vagy helyreállítani az egyensúlyt. Úgy kell megjelenítenie és példává tennie a keresztyén hit értékeit, hogy azok ne torzuljanak, és ne akadályozzák a tanulók egészséges fejlődését. Az értékek túlzott hangsúlyozásának csapdáit elkerülve a szeretet, elfogadás, szolgálat, alázat, bölcsesség, őszinteség és kitartás egészséges arányát kell közvetítenie tanítványai számára.

Kitekintés

Az önismeret és önreflexió nélkülözhetetlenek a keresztyén értékek hiteles közvetítésében, különösen a vallásstanári hivatásban. A tanári szerep nem pusztán tudásátadás, hanem példamutató szolgálat is, amely megköveteli a tanártól, hogy figyelmet fordítson önmagára, mind testi-lelki állapota, mind szakmai fejlődése érdekében. Ez nem önzés, hanem a felelősségteljes hivatás gyakorlásának egyik alapkö-

²² Hermann Imre: Az engedelmességről. In: Pszichoterápia 12. (2003)/3, 169.

ve, hiszen a tanár hitelessége és hatékonysága nagymértékben függ attól, hogy mennyire képes önmagát is tudatosan formálni.

Az önismeret azért is különösen fontos a segítő szakmákban, mert a segítő személyisége maga is eszközzé válik a nevelési folyamatokban. A Szentlélek ereje a tanáron keresztül munkálkodik, és ez a munka akkor lehet igazán gyümölcsöző, ha a tanár tisztában van saját erősségeivel, gyengeségeivel, valamint határaival. Az önismereti munka segít elkerülni, hogy külső és belső tényezők összjátékának kiszolgáltatottjaivá váljunk, miközben támogatja a személyes és szakmai kiteljesedést. Ehhez a másoktól kapott visszajelzések éppúgy hozzájárulnak, mint a saját hatásmechanizmusaink és kapcsolataink tudatosítása, amelyek mind hozzájárulnak a hiteles és hatékony értékközvetítéshez.

A vallásos nevelésben az interaktivitás és a kölcsönös reflexió kulcsszerepet játszik. A nevelési folyamat hatékonysága nagyban függ attól, hogy a résztvevők mennyire képesek egymás elvárásait megérteni, alkalmazkodni hozzájuk, valamint reflektív kommunikációt folytatni. Ez a fajta dinamikus kölcsönhatás nemcsak a tanulóknak, hanem a tanár személyiségfejlődéséhez is hozzájárul. Az önreflexió ezért nemcsak a pedagógiai tudatosság egyik alapvető eleme, hanem mentálhigiénés védőfaktorként²³ is működik, amely a tanár lelki egészségének és hosszú távú eredményességének alapja.

Felhasznált irodalom:

- A romániai református egyház iskoláinak küldetése: <https://refkoll.ro/bemutatkozas/reformatus-oktatasugy> - Letöltve: 2024.11.07.
- Bagdy Emőke, Túri Zoltán, Vetési Gabriella: A pedagógus identitás formálódásának nyomon követése. In: Bagdy Emőke (szerk.): *A pedagógus hivatásképzése: Egy pályaszocializációs kísérlet tanulságai*. Debrecen, KLTE Pszichológiai Intézet, 1996.
- Borbáth Katalin: Gondolatok a tanár mentális jóllétének aspektusairól és azok hatásairól. In.: *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 2020, 8.2: 299-317.

²³ Borbáth Katalin: Gondolatok a tanár mentális jóllétének aspektusairól és azok hatásairól. In.: *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 2020, 8.2: 299-317.

- Daniel Ofman: Core quadrant: <https://discboulevard.com/en/blogs/core-quadrant-by-daniel-ofman/> Letöltve: 2024.11.20.
- Giddens, Anthony: Szociológia. Budapest, Osiris Kiadó, 2000.
- Györgyiné Koncz Judit: Tanítójelöltek és kezdő tanítók hivatástudatának alakulása. In: *Pedagógusképzés*. 1-2. 2000.
- Hermann Imre: Az engedelmességről. In: *Pszichoterápia* 12. (2003)/3.
- Keményné dr. Pálffy Katalin: Bevezetés a pszichológiába. Budapest, Tankönyvkiadó, 1989.
- Kotschy Beáta: A keresztény pedagógus és iskola egy kérdőíves vizsgálat tükrében. In.: *Vigilia*, 2005/5.
- Németh László: A „vallásos” nevelésről. In.: Németh László: *Sajkódi esték*. Budapest, Magvető és Szépirodalmi Könyvkiadó, 1974.
- Nouwen, Henri J. M.: *The Return of the Prodigal Son: A Story of Homecoming*. Doubleday, 1992.
- Pálhegyi Ferenc: Keresztény neveléstan. Budapest, Koinónia Kiadó, 2004.
- Shulman, Lee S.: *Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching*. In.: *Educational Researcher*, 1986/4.
- Solymosi Zsófia. *Pedagógusok önismerete, tudatossága és annak fontossága a nevelőmunkájuk során*. 2024. PhD Thesis. soe.
- Szabó-Thalmeiner Noémi: Bevezetés a pedagógiába – Tanulmányi útmutató. Szatmárnémeti. 2001.
- Szele Miklós: A mai valláspedagógia főbb meglátásai. In: Bessenyei Lajos (szerk.): *A középiskolai tantárgyak módszeres tanítása*. Debrecen, 1941.
- Szénási Lilla: Az önismeret helye a szociális gondoskodásban. In: *Teológiai Fórum*, 2022/2, 106-114.
- Szűcs Ferenc: A katechéta személye, mint a katechézis egyik legfontosabb tényezője. In: *Keresztény Nevelés*. 1997/5.
- Vajda Zsuzsanna – Kósa Éva: *Neveléslélektan*. Budapest, Osiris Kiadó, 2005.
- Vastagh Zoltán: *Értékátadási folyamatok és konfliktusok a pedagógiában*. Pécs, JPTE Tanárképző Intézet Pedagógiai Tanszék, 1995.